

ЕЗИКОВА АГРЕСИЯ И ФАЛШИВИ АРГУМЕНТИ В КРИЗИСНО ПОЛИТИЧЕСКО ОБЩУВАНЕ

Елена КРЕЙЧОВА

Масариков университет, Чехия

E-mail: ekrejcova@phil.muni.cz

Надежда СТАЛЯНОВА

СУ „Св, Климент Охридски“, България

E-mail: nadezhda_stalyanova@slav.uni-sofia.bg

VERBAL AGGRESSION AND FALSE ARGUMENTS IN CRISIS POLITICAL COMMUNICATION

Elena KREJCOVA

Masaryk university, Brno, Czechia

E-mail: ekrejcova@phil.muni.cz

Nadezhda STALYANOVA

Sofia University “St. Kliment Ohridsky”, Bulgaria

e-mail: nadezhda_stalyanova@slav.uni-sofia.bg

ABSTRACT: In this study we focus on political discourse and political communication in periods of crisis in order to characterize the speech of public figures from Bulgarian and Czech political life. The text examines political discourse in Bulgaria and the Czech Republic in the context of important crisis events in the political life of both countries - votes of no confidence in the governments. In the studied linguistic material analogical patterns of realization of communicative strategies are observed: linguistic aggression, use of false argumentation, expressed in accusing the opponent of incompetence and committing fraud, excessive use of lexemes with negative connotation, suggesting a sense of catastrophe and misfortune. The intensification of the message is also achieved through the use of a number of lexemes with a negative connotation, which is characteristic of aggression in political speech. As a means to achieve these goals, communication in political discourse usually uses expressive or other marked lexical expressions, as well as false argumentative strategies, aimed not at the content and nature of the problem, but at attacking the positive image of the communication partner. In the corpus of linguistic material studied, linguistic aggression based on the assertion of one's own personality, independently of the communication partner, was identified with high frequency. In the examples given, there is always a conscious linguistic strategy and intent that is clearly identifiable in a given communicative moment.

KEYWORDS: communicative strategies, speech strategy, political discourse, verbal aggression, political speech, communication partner, false arguments

В настоящото изследване насочваме своето внимание към политическата реторика в периоди на криза с цел характеристика на речта на публични личности от българския и чешкия политически живот. Изследвания на политическата реч в съпоставителен план съществуват, защото „логиката на подобно съпоставително проучване се корени в близостта между страните, сходните политически ситуации, изразени чрез близки по същество управленски модели, аналогични процеси в състоянието на преход от една система към друга и не на последно място, на идентична динамичност в съвременните езикови процеси“ (Миланов, 2021, с. 266). В настоящото изследване следим езикови средства и дискурсни стратегии, които са най-честите сигнали и прояви на пряка или непряка езикова агресия. В тесния смисъл на думата „езиковата агресия бива приемана като речеви акт, който замества физическата агресия и е изразител на заплаха, присмех, закани, неприятелски забележки, дори изразяване на категорична молба без използване на речевите формули за учтивост. Можем също да я определим като форма на речево поведение, насочена към унижение, накърняване или умишлено причиняване на нематериални щети на отделни лица и дори на обществото като цяло. Езиковата агресия в публичната реч се

проявява не само чрез употребата на определени лексикални единици, асоциирани с грубо поведение и насилие (думи със стилистична маркираност – вулгаризми, жаргонизми, просторечие и др.), но се проявява и в цялата комуникативна ситуация като налагане от страна на говорещия на силово, настъпателно, агресивно вербално поведение, в което често липсва диалогичност и което е проява на нежелание за интеракция със събеседника. В днешната политическа комуникация целенасочената атака срещу политическите опоненти, съчетана с тяхното оклеветяване, изглежда е ефективен инструмент за въздействие.

Обект на настоящото изследване са политическият дискурс и комуникацията между политиците в период на политическа криза. Политическата комуникация е насочена предимно към спечелване на рецепиента и оказване на влияние върху него и е свързана с упражняването и укрепването на властта. Следователно най-ярко открояващата се характеристика на политическата комуникация е нейната персвазивна функция, тъй като битката за благоволенieto и гласа на рецепиента – гражданин и всъщност потенциален избирател – протича непрестанно. Рецепиентът на политическото послание трябва да придобие убеждението, че конкретен политик може да обърне политическото развитие на обществото в правилната посока, че има определени групи хора в обществото, които биха могли да застрашат това желано развитие по някакъв начин и че този конкретен политик може последователно да действа в защита на общ обществен интерес, следователно и да защити интереса на този конкретен реципиент (Kraus, 2003, с. 21). Политическата комуникация може да бъде разглеждана и като аргументативна комуникативна ситуация – основните фактори в тази ситуация са говорителят (този, който използва аргументи, т.нар. продуцент на текст), становищата, позициите (нещо, в което иска да убеди останалите), използваните аргументи (които говорителят избира, формулира и презентира в избрана от него последователност), аудиторията (адресатите на изказването, за които е предназначена аргументацията, евентуално други участници в диалога), контекстът на рецепцията (който се създава от различни извънезикови фактори на комуникацията – време и място, брой участници, техните взаимоотношения) и др. (Šamalová, 2007, с. 54). В определен аргументативен политически дебат езиковата агресия може да бъде възприемана и като изразяване на негативно емоционално-оценъчно отношение към някого. Политикът често е програмно неучтив и нерядко използва вербална атака като средство, с което да изтъкне недостатъците и некомпетентността на своите опоненти, но и с което да подобри собствения си медиен имидж и позиция в своята партия; той изоставя по същество легитимната аргументация *ad rem* и я заменя с фалшива *ad hominem* стратегия (Kraus, 2003, с. 29). Аргументацията като част от политическата реторика е една от формите на убеждаване (персвазия) (Kraus, 2004, с. 43). Т. нар. фалшива аргументация (още квазиаргументация) като част от езиковата агресия не се основава на разсъждения, представяне на рационални аргументи и причини, така че не е аргументация в истинския смисъл на думата. Тя се фокусира върху предизвикване на емоции, върху личността на адресата, върху неговите личностни характеристики и възгледи (Šamalová, 2007, с. 64). Фалшивите (още грешни) аргументи (лат. *fallaciae*) представляват неверни, неетични, невалидни, подвеждащи, измамни, привидни и измамно убедителни аргументи. Като част от политическата реторика в периоди на криза често се използва на т. нар. аргумент *ad hominem* (*argumentum ad hominem*). Този тип аргумент може да се срещне в ситуации, когато говорещият (политикът) се опитва да докаже истинността на някакво твърдение не с разумни аргументи, а като атакува човек или група от хора. Такъв аргумент е фалшив, тъй като истинността на едно твърдение не зависи от личностните характеристики на лицето, към което е насочено твърдението и пред което то трябва да бъде доказано.

Чрез аргумента *ad hominem* „се атакуват качества, дела и постъпки на опонента, а не се атакува проблемът, не се представят доказателства по същество (...) той се използва по-често в политически речи, в обвинителни слова, както и тогава, когато ораторът има за цел да дискредитира опонента си“ (Мавродиева, 2013, с. 154), т. е. това е аргумент, насочен срещу личността, а не срещу аргументите, които личността е издигнала. Той, за разлика от аргументите по същество (*ad rem*), обикновено е смятан за инструмент на демагогията (FSU, 2009, с. 24). Аргументът *ad hominem* (аргумент срещу човека/личността) е един от най-често използваните похвати при спорове между политическите опоненти и съответно един от най-често посочваните, когато става дума за манипулативно внушаващо въздействие върху аудиторията или върху опонента в дискусиата. Нашият анализ е посветен на комуникацията в политическия

дискурс, която представлява специфичен вид комуникационна дейност, насочена основно към убеждаване, спечелване и въздействие върху реципиента и свързаното с това упражняване на власт. Това е една от формите на институционална комуникация (много тясно свързана с медийната комуникация) със значителен персвазивен потенциал. Потенциалният реципиент на комуникационната дейност, осъществявана в рамките на този дискурс, е гражданинът, който е подложен на значителен комуникативен натиск, тъй като става дума за избирател, за чиито предпочитания и глас се води постоянна битка. Политикът се опитва да манипулира реципиента и да го убеди, че той е този, който може да обърне политическото развитие в правилната посока (Svobodová, 2017, с. 318).

В настоящото изследване, извършено в рамките на научната работа по проект „Българският език в държавните институции и в публичното пространство – кризи на общуването и общуването по време на кризи“, финансиран от ФНИ – МОН, разглеждаме вота на недоверие като кризисна политическа ситуация поради няколко фактора. На първо място, ситуацията е нестандартна по отношение на ежедневните дейности на Парламентите както на Чехия, така и на България. От друга страна, вотовете на недоверие винаги са предизвикани или породени от кризисни ситуации в обществото. Изследователският ни интерес е насочен към изказванията на конкретни политици при гласуване на недоверие на правителствата на премиера П. Фиала (в Чехия на 17.01.2023 и 19.10.2023) и на акад. Н. Денков (в България на 15.11.2023). Обект на изследователски анализ в българския език е текстът на стенограмата от заседанието на Народното събрание от дата 15.11.2023 г.¹, включваща дебатите по внесения вот на недоверие към правителството на акад. Н. Денков. Ще посочим само няколко акцента от изказванията, които са насочени главно към изграждане на имидж – собствения и имиджа на политическия противник, и ще обърнем внимание на някои реторични похвати, които се очертават като характерни за политическата реч. Специфика на дебатите по гласуване на недоверие на правителството и в чешкия, и в българския контекст е фактът, че много често не се развива истински диалог, в който говорещите да отговарят на репликите на партньорите, а често наблюдаваме поредица от изказвания, които участниците произнасят, когато им бъде дадена тази възможност. В тях политикът не се опитва да убеди сегашния си комуникационен партньор в собствената си визия за света, а по-скоро неговите думи и послания са насочени към т. нар. външен комуникационен кръг, т.е. към зрителя, слушателя, избирателя. Агресивно провежданата комуникация функционира като инструмент за собствена презентация и се утвърждава като общ стандарт в политическия дискурс. Целта е да се получи някакво предимство чрез агресия, която може да се състои, от една страна, в укрепване на собствената позиция в групата, състояща се например в спечелване на възхищение, от друга страна, тя се използва като средство за принуда или заплахата. Агресията може да бъде разпозната по начина, по който говорещият реализира целта си независимо от нуждите на комуникативната ситуация или комуникационните партньори, и протича по открито неучтив начин (Svobodová, 2017, с. 318). Говорейки за правителството, представителите на опозицията – лидери на опозиционни политически партии, използват с изключително висока фреквентност думи от семантичните полета *лъжа, измама, неспособност*. Интензификация се постига и чрез използване на цяла редица лексеми с негативна конотация, което е характерно за агресията в политическата реч (вж. Миланов, 2020). Характерно за политическата реч в криза в двете изследвани ситуации е обвинението на опонента в липса на адекватни реакции и действия, в недалновидност, некомпетентност и подценяване на опасностите и перспективите пред държавата.

Правителството на Фиала *играе хазарт с бъдещето на нашата държава*. (Fialova vláda hazarduje s budoucností naší země). (Т. Окамура)

¹ Пълният текст на стенограмата е достъпен на интернет страницата на Народното събрание на Република България на адрес: <https://www.parliament.bg/bg/plenaryst/ns/55/ID/10824> (заседание на 15.11.2023), пълният текст на стенограмите на чешки език от дебатите е публикуван на сайта на Долната камара на Парламента на Република Чехия: <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/079schuz/79-1.html#q5> (заседание на 19.10.2023) и <https://www.psp.cz/eknih/2021ps/stenprot/051schuz/51-1.html> (заседание на 17.01.2023).

Заради *бездействието* на правителството на Фиала цените на храните се покачват. (Kvůli *nečinnosti* Fialovy vlády rostou ceny potravin). (Т. Окамура)

Правителството се опитва да скрие от обществото *плачевните си резултати* чрез *счетоводни трикове*. (*Zalostné výsledky se vláda snaží zamaskovat před veřejností účetními triky*). (А. Шилерова)

Често това внушение се реализира чрез лексеми като *неадекватност, неспособност, глупост, некомпетентност, бездействие*, а също и чрез многобройни квалифициращи прилагателни с отрицателна конотация: *неспособен, некадърен, неприемлив, ужасяващ, ужасен, вреден, жалък* и др.

Правителството отчасти умишлено, отчасти поради *обикновена глупост* и *професионална неспособност* невероятно вреди на нашата страна (Tato vláda zčásti úmyslně a zčásti jen *prostou hloupostí a profesní neschopností* naprosto neuvěřitelně škodí naší zemi (Т. Okamura)

Правителството *безсрамно паразитира* върху скъпотията и инфлацията (*Vláda bezostyšně parazituje* na drahotě a inflaci) (Т. Окамура)

Правителството на Фиала е едно от *най-некадърните*, ако не и *най-некадърното* в Европа (Fialova vláda je jedna je jedna z *nejneschopnějších*, ne-li *nejneschopnější* v Evropě vůbec). (Т. Окамура)

Нивото на *асоциалност* и *неспособност* на правителството на Фиала няма аналог в съвременната чешка история (*Míra asociálnosti a neschopnosti* Fialovy vlády nemá v moderních českých dějinách obdoby). (Т. Окамура)

Некомпетентността на политическото ръководство се отразява на работата на шабовете, които са принудени да вземат политически удобни, но военно *неправилни* решения. (К. Вигенин)

Логичният извод е, че сегашното политическо ръководство на Министерството на отбраната е *ненадеждно* и *вредно*, а министърът е *неадекватен* на политическата и военната обстановка както с изказвания, така и с поведението си, и сам по себе си е *риск* за сигурността. (К. Вигенин)

Цялото Ви правителство е едно голямо престъпление, защото Ви говорите хубави думи, но на практика правите точно обратното – *продавате националния интерес*. (К. Костадинов)

Защото това е човек, който *не защитава българските национални интереси* и който *работи срещу тях*. (А. Георгиев)

Много типичен похват за анализираната политическа реторика е обвинението на опонентите в лъжи и измами:

Премиерът Фиала и цялото правителство *измамиха* и *предадоха* не само своите избиратели, но и всички граждани на Чехия (... premiér Fiala a celá vláda *podvedla* a *zradila* nejenom své voliče, ale i všechny občany České republiky...). (А. Бабиш)

Не е новина това, че Тагарев *лъже* от трибуната. (К. Костадинов)

Всичко, което казахте във Вашата *лъжлива* реч, е *лъжа* – от началото до края *лъжа!* (К. Костадинов).

Казвам Ви го това, защото гледат хора по телевизията и вярват на *лъжите*, които се изричат от БСП и Възраждане! (И. Мирчев)

Как е възможно министър-председателят да борави тук с едни *абсолютни измислици* и опорки? (К. Вигенин).

Внушения за опасност от действията на политическия опонент се постигат чрез често повтарящи се словосъчетания в речта на всеки опозиционен чешки политик: правителството *вреди* на интересите на държавата (*tato vláda poškozuje zájmy naší země*), правителството *застрашава* фирмите и домакинствата (*vláda ohrožuje firmy a domácnost*), правителството *извършва национално предателство* (*vlastizrádné jednání této vlády*). Често като част от аргументацията ад хоминем наблюдаваме и стратегия за дискредитиране на политическия опонент. Дискредитирането означава загуба на доверие, принизяване на авторитета на политическия противник. Като част от тази стратегия е и използването на прякори:

Господин Юречка – аз бих му дал *прякор министър на скъпотията*... (Pan – já bych mu dal přezdívku ministr zdražování – Jurečka...) (Т. Окамура)

Той има *прякор*, чух го в кулоарите – *княз Игор* – и много точно му пасва (On má přezdívku, slyšel jsem v kuloárech, *kníže Igor*, a ono tak jako hezky vystihuje ten přístup k tomu) (Р. Брабец)

Освен в лъжи и измами, политическите противници са обвинявани в нанасяне на тежки вреди на социалния и икономическия живот, водещи до катастрофи и тежки обществени катаклизми:

Най-лошото, което се случи по време на вашето председателство, г-н премиер – *всичко против нашите хора!* (Takže to nejhorší, co se stalo za vašeho předsednictví, pane premiére – *všechno proti našim lidem!*) (А. Бабиш)

От името на всички недоволни граждани искаме днес да изразим нашето недоверие към вас. *Нанесохте много щети*, две години *унищожавате* нашата държава и *съсипвате* животите на гражданите на Чехия (*Za všechny nespokojené občany vám dnes chceme vyjádřit nedůvěru. Vy jste napáchali dost škod, dva roky ničíte naši zemi a ničíte životy občanů České republiky.*) (А. Бабиш)

Защото Вие с Вашите действия осъществявате *предателска национална политика*. (К. Костадинов)

Очевидно е, че министърът и неговата политическа *свита не са в състояние да решат* какъвто и да е проблем на въоръжените сили, но за сметка на това са в състояние *да задълбочат старите проблеми*, допускатки и нови такива. (Г. Караджов)

Всеки ден оставане на Вашето правителство е *нагубен* за България. (К. Нинова)

(...) една и съща постоянна тенденция, а именно *унищожаването на българската държавност* и постепенното *премахване на българския суверенитет*. (К. Костадинов)

В ексцерпирания езиков материал откриваме и различни реторични похвати и средства, които подсилват сугестивната функция на изказването. Много често се използват реторични въпроси. Реторичният въпрос е стилистична фигура, при която въпросителната форма на изречение не предполага отговор, а само засилва категоричността на подразбиращото се твърдение (БТР, 2005, с. 840).

И в полза на кого? Това биха питали криминалистите. *В полза на кого и в ущърб на кого?* Питам и аз. (*Komu ke prospěchu? Ptali by se kriminalisté. Komu ke prospěchu a komu ke škodě? Ptám se.*) (А. Шилерова)

Това изобщо нормално ли е – министър на здравеопазването да казва такова нещо? Той няма ли съветници, няма ли заместник-министри? (*Je to vůbec normální, aby toto řekl pan ministr zdravotnictví? On nemá dost poradců, nemá dost náměstků?*) (Я. Вилдумецова)

Шест месеца, господин Тагарев, Вие се борите за Украйна, а не за България! *Знаете ли какво означава да имате гръбнак в тази сложна политическа ситуация?* (Р. Василев)

Друг реторичен похват, често срещан във формата на предварително подготвените изказвания от парламентарната трибуна, е повторението на синтактично ниво. Чрез него се постига ефект, основан на ритмизация и отчетливост, изграждат се паралелни синтактични конструкции, също така се засилва емоционалната натовареност на изказването. Често повторенията и по този начин семантично подчертани словосъчетания или цели изречения показват ядрото на отношението към политическия опонент, препращат към внушенията към избирателите и помагат съобщението да достигне до аудиторията по-ясно и отчетливо.

В международен контекст правителството на Фиала *не се справи* и продължава *да не се справя*. (*V mezinárodním srovnání Fialova vláda zcela selhala a selhává.*) (Т. Окамура)

... гледах господин министър и тръпки ме побиваха от това колко *безразличен* изглеждаше, толкова *безразличен*. И това е *проява* – асоциална *проява* на едно абсолютно безчувствено правителство. (... *dívala jsem se na pana ministra a mrazilo mě z toho, jak nezúčastněně, nezúčastněně se tvářil. A to je projev – to je projev asociální a zcela, naprosto necitlivé vlády.*) (А. Шилерова)

Колеги, тук сме се събрали за вот на недоверие на този *жалък* кабинет. По-интересното е, че те са някаква още по-*жалка* сглобка, в която си искат един на друг оставките (Т. Йорданов)

За краткото си съществуване правителството се ангажира с предоставяне на значителни количества боеприпаси, *уж* с отпаднала необходимост, но водещо до рязко намаляване на боеспособността вследствие на изпразнените складове; лиши България от огромен брой бронетранспортъри, *уж* нефункционални; започна процес на разграждане на противовъздушната ни отбрана, като реши да предостави ракети от зенитно-ракетните комплекси С-300, *уж* негодни, но без да се уточнява техният брой. (К. Вигенин)

Уважаеми български граждани, вече пет месеца ни управлява *сглобка, разглобка, коалиция, некоалиция* (К. Нинова)

Много често в сложните изречения присъстват части с еднаква структура, чиято употреба има за цел интензификация на внушението:

Не предполагам, че сте способни *да съсинете* живота на нашите съграждани, *да съсинете* нашата държава и *да съсинете* работата на нашето правителство. (Netušil jsem, jak moc jste schopni *zničit* život našich občanů, *ničit* naši zemi a *ničit* práci naší vlády). (А. Бабиш)

Регистрираме и употреба на фразеологизми, които правят речта по-разчупена, излизаща от строгостта на стилистичните характеристики на официалния стил на общуване. Фразеологизмите, открити в анализирания политически изказвания, са експресивно маркирани и придават разговорен характер на дебатите по вотовете на недоверие:

Министърът на вътрешните работи е *затънал до уши* в корупционните каузи на своето движение. (Ministr vnitra je *až po uši natočen* v korupční kauze svého hnutí). (Р. Брабец)

Извихте се за парчетата в енергетиката – как да я разпарчетосате и да си я разпределите за Вас; *извадихте си очите* за списъците от фирми по Плана за възстановяване и устойчивост (К. Нинова)

Все още има шанс *да извадим България от дупката*, в която я въведохте. (К. Нинова)

И са опънали тук тези тъжни хора, които да *обират шамарите* вместо тях. (Т. Йорданов)

Българската армия, и ме боли да го кажа, защото обичам Родината си, е един *разграден двор*, и то един празен разграден двор (П. Петров)

Това ако не е конфликт на интереси, *здраве му кажи!* (А. Зафиров)

Господин Митев, аз *не надавам ухо*, когато тук от тази трибуна към Вас има обвинение, че как да кажа, малко бавно някак си ги схващате нещата (А. Зафиров)

Говорейки за политическите си опоненти от т. нар. петорна коалиция начело с премиера Петър Фиала, А. Бабиш използва думи и словосъчетания и от нисък стилистичен регистър с негативна конотация – нарича политическите си опоненти *мафиоти (trafikanti)*, които се интересуват само от своята облагодетелствана позиция. Думата *мафиоти* се използва и от други политици:

Политиците от управляващите партии *се тъпчат с наркотици*, управлява ги доказан *мафиот*, който е и официално обявен за *невменяем мафиот*. (Politici vládních stran do sebe *spou* drogy, řídí je prokazatelný *mafíán* a navíc ještě úředně *nepříčetný mafíán*.) (Т. Окамура)

В диалога с политическия партньор се използват и други словосъчетания от ниския стил регистър с цел ирония и експлициране на оценката спрямо политическия опонент:

Отделните министри *си правят майтан* с гражданите, а премиерът само повтаря техните глупости (Jednotliví ministři si totiž *dělají z občanů legraci* a premiér jejich nesmysly jenom *opakuje*) (А. Шилерова)

За изграждането на негативен, често и пейоративен образ на политическия противник са използвани и сравнения и метафори с внушение за некомпетентност, неопитност, алчност, провал:

Вие сте *като деца*. *Запалихте пожар*, оставихте го да се разгори и сега искате да го угасите. (Vy jste *jako děti*. *Způsobili jste požár*, nechali jste ho rozhořet a teď *najednou* chcete hasit.) (А. Бабиш)

Вие сте *като трите маймуни, които си закриват устава, ушите и очите*. (Jste *jako tři opičky, které si zakrývají ústa, uši i oči*.) (А. Шилерова)

Правителството на Фиала *се е хванало за властта като кърлежи*. (Fialova vláda *se drží moci jako klišťata*.) (Т. Okamura)

Този *икономически армагедон* се съпровожда от най-големите дългове, оставени на бъдещите поколения. (Tenhle *ekonomický armagedon* je doprovázen absolutně *nejvyšším zadlužováním* budoucích generací.) (А. Шилерова)

Тези три изречения са написани от *хора, които, ако ги пуснем в Южния парк, може да се загубят* (К. Стоянов)

Заклучение

В период на криза и при кризисно общуване рационалната аргументация, аргументацията по същество често бива заменена от емоционални нагласи в подчертано

некооперативен диалог. Конвенционалните граници на учтивост са прекрачени, правилата за водене на диалог и максимите за учтивост са нарушени, като говорещите умишлено отказват да сътрудничат. В анализиранията кризисна ситуация (вот на недоверие към правителство) става въпрос за целенасочено използвана стратегия – вербалната агресия винаги е обидна и е свързана с безогледно прокарване на собствен дневен ред или защита на собствени позиции и имидж. Като средство за постигане на тези цели в комуникацията в политическия дискурс обикновено се използват експресивни или други маркирани лексикални изразни средства, а също така и фалшиви аргументативни стратегии, насочени не към съдържанието и характера на проблема, а към атакуване на положителния образ на комуникационния партньор. В изследвания корпус от езиков материал езиковата агресия, основана на утвърждаването на собствената личност, независимо от комуникационния партньор, беше идентифицирана с висока фреквентност. В посочените примери винаги става дума за осъзната езикова стратегия и намерение, които са ясно разпознаваеми в дадения комуникационен момент. Изследваният езиков материал показва, че в съпоставителен план можем да говорим за сходни речеви модели, използвани с цел реализация на конкретна комуникативната стратегия, а именно: обвиняване на опонента в некомпетентност и лъжи. И в двата политически дискурса на двете държави на езиково равнище се регистрира употреба и свръхупотреба на лексеми с негативна конотация, внушаващи усещане за катастрофа и нещастие. Политическата реторика и в български, и в чешки контекст включва употреба на средства от ниския регистър, което изгражда пейоративен образ на политическия опонент. Именно тези изводи дават основание в бъдеще да се задълбочи научният интерес в съпоставителен план върху политическата реч в България и Чехия с цел да се потърсят и експлицират сходни или специфични тенденции в зависимост от обществения и политическия контекст.

БИБЛИОГРАФИЯ:

- БТР (2005)** Български тълковен речник, Андрейчин, Л. и кол. София: Наука и изкуство. (Balgarski talkoven rechnik, Andreychin, L. i kol. Sofia: Nauka i izkustvo.)
- Мавродиева, И. (2013)** Реторика и пбблик рилейшънс. София. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“. (Mavrodieva, I. Retorika i pablik rileyshans. Sofia. Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“).
- Миланов, Вл. (2020)** Езиковата агресия в политическата и ученическата реч. // *Български език и литература*, бр. 3/2020, с. 175–188. (Milanov. V. Ezikovata agresia v politicheskata i uchenicheskata rech. // *Balgarski ezik i literatura*, br. 3/2020, s. 175–188.)
- Миланов, Вл. (2021)** Българската политическа реч в балкански и славянски контекст. // *Studia philologica Universitatis Velikotarnovensis*, vol. 40/1 2021, с. 265–277 (Milanov, V. Balgarskata politicheska rech v balkanski i slavyanski kontekst. // *Studia philologica Universitatis Velikotarnovensis*, vol. 40/1 2021, s. 265–277.)
- FSU (2009)** Filosofický slovník Universum. Praha, Knižní klub.
- Kraus, J. (2003)** Rétorika a řečová kultura. Praha: Univerzita Karlova. Nakladatelství Karolinum.
- Kraus, J. (2004)** Rétorika a řečová kultura. 1. vyd. Praha. Karolinum.
- Svobodová, J. (2017)** Falešná argumentace a verbální agrese v politické komunikaci. In „Bohemistyka“ 2017, nr 4, p. 317–332.
- Šamalová, M. (2007)** Argumentační diskurz. In: Machová, S., Šamalová, M. Výuka pragmatických aspektů řečové komunikace ve vyšších třídách gymnázií a SOŠ. 2. vyd. Praha. Univerzita Karlova.